

АЛЛА БОЙКО

ПОЛНОЕ ОБЩЕЕ СРЕДНЕЕ ОБРАЗОВАНИЕ КАК ФАКТОР ЛИЧНОСТНОГО И СОЦИАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ

Раскрыты преимущества и приоритеты 11-ти летней общеобразовательной школы в сравнении с десятилетней, определены перспективные задачи относительно Стандарта, профильного обучения, ориентации образования на развитие личности ребенка.

Ключевые слова: общеобразовательная школа, срок обучения, ученики, учитель, сопоставительно-сравнительный анализ, государственный образовательный Стандарт второго поколения.

ALLA BOYKO

COMPLETE GENERAL EDUCATION AS FACTOR OF PERSONAL AND SOCIAL DEVELOPMENT

Advantages and priorities of the 11-years general school in comparison to 10-years are exposed, perspective tasks in relation to the Standard, profile studying, orientation of education on the development of child's personality are determined.

Keywords: general school, term of study, pupils, teacher, comparably-comparative analysis, State educational standard of the second generation.

Одержано 22.04.2010, рекомендовано до друку 12.05.2010.

УДК 378.091.313:[004.358+070]

ГАННА ОНКОВИЧ
(Київ)

**ВІРТУАЛЬНИЙ ІНТЕГРОВАННИЙ
ПРОСТІР ЗНАНЬ І ЗАСОБИ
МЕДІАОСВІТИ**

Розкрито особливості використання віртуального простору знань засобами медіаосвіти в інтегрованому освітньому середовищі.

Ключові слова: медіа, медіаосвіта, засоби медіаосвіти, інтегрований простір знань, віртуальне середовище, інформаційно-комунікаційні технології, інтернетдидатика.

Вивчення світового досвіду показує, що проблема відповідності професійної освіти запитам особистості, ринку праці і соціуму – одна з актуальних проблем сучасності. Медіаосвіта, як процес розвитку й саморозвитку особистості на матеріалах та за допомогою засобів масової комунікації, покликана формувати культуру комунікації, уміння усвідомлено сприймати, критично осмислювати, інтерпретувати медіатексти з метою розширення загальних, соціокультурних та професійно значущих знань, комунікативних та творчих здібностей. Вона послуговується різними комунікативними мере-

жами, тому їй спроможна задовольнити інтелектуальні потреби особистості повною мірою. На думку Ю.Ф. Тельнова [6], необхідність створення і використання інтегрованого простору знань (ІПЗ), що об'єднує знання суміжних наукових дисциплін на основі принципів побудови систем управління знаннями, обумовлює застосування компетентнісного підходу до навчання. Інтеграцію, накопичення і підтримку, а також організацію доступу до знань освітнього середовища саме їй забезпечує створення і використання інтегрованого простору знань. До того ж, додамо, – віртуального, адже віртуальне середовище настільки потужно інтегрує в систему взаємодії людини з довкіллям, що людина не завжди спроможна виробити механізми максимального використання позитивних можливостей середовища й самозахисту від його негативних чинників.

Сьогодні творити інтегрований простір знань у віртуальному середовищі й ефективно його використовувати без допомоги медіазасобів неможливо. Адже медіа – це канали й засоби комунікації, якими опосередковуються й підсилюються (іноді блокуються) соціальні процеси, включаючи процес виробництва, трансляції й поширення знань. За визначенням ЮНЕСКО, медіаосвіта (media education) зв'язана з усіма видами медіа (друкованими й графічними, звуковими, екранними й т. ін.) й різними технологіями; вона дає можливість людям зрозуміти, як масова комунікація використовується в їх соціумах, оволодіти здатностями використання медіа в комунікації з іншими людьми; забезпечує людині знання того, як: 1) аналізувати, критично усвідомлювати й створювати медіатексти; 2) визначати джерела медіатекстів, їх політичні, соціальні, комерційні й/або культурні інтереси, їхній контекст; 3) інтерпретувати медіатексти й цінності, що ширяться медіа; 4) відбирати відповідні медіа для створення й поширення своїх власних медіатекстів і знаходження зацікавленої в них аудиторії; 5) одержати можливість вільного доступу до медіа, як для сприйняття, так і для продукції.

Медіаосвіта є частиною основних прав кожного громадянина будь-якої країни світу на вільне самовираження й права на інформацію та є інструментом підтримки демократії [10] й в останні роки привертає все більше уваги провідних міжнародних організацій. Однак на рівні ООН завдання медіаосвіти й медіаграмотності вперше обговорювалися на міжнародному форумі „Альянс цивілізацій” (Alliance of Civilizations), що відбувся 15-16 січня 2008 р. у Мадриді за участю політиків, діячів науки, культури різних національностей і релігій із 68 країн світу. Тут на секції медіаграмотності було офіційно оголошено про створення першого в історії ООН інтернет-порталу, цілком присвяченого проблемам медіаосвіти, медіапедагогіки, медіакомпетентності для аудиторії всіх національностей, релігій і вікового спектра, де подано матеріали (книги, статті, навчальні програми тощо) англійською, французькою, іспанською, арабською, російською та іншими мовами світу. Тож не дивно, що медіаосвіті останнім часом приділяється така зацікавлена увага в багатьох країнах світу, а Європейський парламент прийняв Резолюцію про введення медіаосвіти для школярів і вчителів країн Європейського Союзу.

Ще зовсім недавно ми дотримувалися думки, що медіаосвіта – своєрідна „журналістика для всіх”, розмежовували поняття „журналістська освіта” (журналістська освіта – професійна освіта журналістів, підготовка кваліфікованих кадрів для медіаіндустрії) і „медіаосвіта”, вважали проте, що інко-

ли ці поняття можуть бути синонімічними. Однак це – надто спрощений погляд, він не привабив би таку кількість зацікавлених дослідників із різних галузей наукового знання (саме завдяки їм ми розглядаємо сьогодні медіаосвіту як інтегровану галузь наукового знання), не сколихнув би педагогічну громадськість. Аналіз І.М. Чемерис [9] засвідчує, що медіапедагоги різних країн теоретичним підґрунтям розвитку медіаосвіти вважають позитивний або ж негативний вплив медіа на розвиток особистості зокрема та суспільства в цілому, що зумовило виокремлення різних підходів, теорій та моделей медіаосвіти. Головні етапи історичного розвитку медіапедагогіки спонукали, наприклад, німецьких фахівців виділити такі її основоположні ідеї (засади): засади застережної педагогіки; культурно-консервативні засади; освітньо-технологічні засади; суспільнокритичні засади; засади, які орієнтуються на дію [5, с. 278]. Розвиток засобів масової інформації/комунікації та їх залучення до процесу навчання і виховання значно активізували творчий пошук педагогів у багатьох країнах, педагогічні напрацювання яких для нас часто стають інноваційним орієнтиром. Як засвідчує завідувач відділу природничо-математичних дисциплін Львівського науково-практичного центру професійно-технічної освіти АПН України Володимир Робак із посиленням на німецьких фахівців, „у них ця спеціальність доволі екзотична”. Він, зокрема, зазначає, що окремі складові медіакультури (медіапсихологія, медіамедицина, медіаправо, медіаетика) „виникли в результаті процесу інтеграції між комп’ютерними науками і сучасними комунікативними технологіями, з одного боку, та відповідними гуманітарними дисциплінами, з іншого” [там само, с. 275].

Президент Асоціації кіноосвіти та медіапедагогіки Росії О.В. Федоров у порівняльному аналізі сучасного стану розвитку медіаосвіти зазначає, що в медіаосвітньому процесі України нині наявні два напрямки – київський і львівський. Київська група медіапедагогів робить основну ставку на медіадидактику – „сукупність упорядкованих знань, принципів, умінь, методів, способів і форм організації навчального процесу на матеріалі засобів масової комунікації при інтеграції медіапедагогіки з іншими дисциплінами”, а львівський колектив педагогів орієнтується на проблеми медійної екології й зв’язок журналістики з медіаосвітою. І доходить висновку: „українські медіапедагоги визнають, що в галузі медіаосвіти Україна все ще відстає від багатьох країн (...), однак наростаюча увага до проблем медіапедагогіки (див., наприклад, дисертації ...) у двох найбільших наукових центрах України – Києві й Львові – дозволяє оптимістично дивитися в майбутнє” [8].

Отже, саме завдяки віртуальному інтегрованому простору знань (ВІПЗ) можна: об’єднати різні джерела інформації з різних дисциплін, спеціальностей і учасників освітнього процесу (викладачів і учнів) у рамках єдиної системи; забезпечити постійний розвиток системи за рахунок оновлення теоретичного знання і безперервного накопичення нового досвіду, набутого викладачами і учнями в ході навчального процесу; надавати інформацію, релевантну завданню, що вирішується, кожному з учасників освітнього процесу відповідно до його знань, переваг і потреб [7].

Віртуальний інтегрований простір знань (ВІПЗ) забезпечується і використовується завдяки відповідним медіаосвітнім технологіям (а їх, відповідно, важко навіть перерахувати) впродовж усього життя людини. Але дослід-

ники поділяють медіа на „старі”, традиційні (книгодрукування, преса, радіо, звукозапис, кінематограф, телебачення) й „нові” (відео, мобільні телефони, CD, DVD, комп’ютер, Інтернет) [1, с. 4]. „Ксерокс, телевізор, комп’ютер увірвалися у наше життя й стали його невід’ємною частиною, викликаючи менше радості й обурення, ніж телеграф і телефон, гектограф, фотографія, грамофон, патефон й електрофон, радіо, кіно, магнітофон, друкарська машинка, лінотип, що до них з’являлися поступово і повільніше, не без остраху входили в обіг”, – розмірковує В.Г. Костомаров [4, с. 5].

Ті засоби масової комунікації, котрі сьогодні прийнято називати „новими”, почали заявляти про себе в 1970-і роки. Г. Бакулев зазначає, що основні риси, котрі вирізняють „нові медіа” від „старих”: децентралізація, висока пропускна спроможність, інтерактивність, гнучкість форми, змісту й використання інформації [1, с. 3]. „Коли нові мас-медіа дійсно утвердяться як системи комунікацій, перед традиційними постануть проблеми адаптації. Досвід розвитку преси, кіно, радіо і телебачення засвідчує, що як тільки „нові” засоби масової комунікації стають „старими”, їх виживання залежить від здатності знаходити нові способи надання послуг, котрі сплачує публіка або фінансує уряд...”, [там само, с. 7-8] можна очікувати, що набудуть поширення такі медіасистеми, з якими в індивідуумів складуться міцні стосунки залежності, що дозволить їм не тільки дізнаватися про те, що відбувається у світі, але, що важливіше, розуміти, що воно для них означає” [там само, с. 8].

Поняття „медіаосвіта” відносно нове. В СРСР цей напрямок – спочатку з опорою на освіту на матеріалі преси й кіноосвіту – перебував у полі зору педагогів із 20-х років ХХ століття й став активно розвиватися на початку 80-х років. Наразі російські дослідники та педагоги значно випереджають українських та інших колег у СНД. Нині в Росії є спеціалізація з медіапедагогіки, навчальні курси з медіаосвіти та медіакультури сьогодні викладаються в багатьох вищих навчальних закладах, виходять підручники й навчальні посібники, видаються галузеві журнали з медіаосвітньої проблематики. Навіть перелік навчальних програм, задіяних у російському освітньому просторі, викликає добру заздрість.

У докторській дисертації В.А. Возчикова, наприклад, уперше обґрунтовано філософську базу медіаосвіти. Дослідник розглянув її онтологічні смисли й мету як спосіб осягання медіакультури через всебічне осмислення медійної діяльності, як особливого типу культурного й навчально-творчого середовища [2, с. 9]. Дисертант відзначає, що медіакультура – домінуюча культура інформаційного суспільства, що має способом побутування діяльність традиційних і електронних засобів масової інформації, котрі „відтворюють соціокультурну картину світу за допомогою словесних, звукових і візуальних образів; культура-універсум, що увібрала в себе функціональне розмаїття масової, народної, елітарної культур та їхніх модифікацій, онтологічно вкорінена в життєдіяльність людини; культура-мета повідомлення про світогляд людства на певному етапі його існування” [там само, с. 17], всебічно характеризує цей феномен й багато в чому доповнює й поглиблює раніше запропоновані формулювання інших дослідників. Спонукає до роздумів і думка іншої російської дослідниці Н.Б. Кирилової, яка вважає медіакультуру посередником між владою й суспільством, соціумом і особистістю,

інтегратором нового медіасередовища [3, с. 5] та ін. Її докторська дисертація зорієнтована на культурологічну теорію медіаосвіти.

За допомогою медіаосвіти, інтерес до якої в останні роки значно зріс, особистість здобуває інформаційну свободу – право одержувати інформацію, необхідну для життя, розвитку й професійної діяльності, висловлювати свої погляди з приводу тих або інших явищ і подій, передавати інформацію (і що більш важливо – знання) іншим людям.

Проблеми використання віртуального інтегрованого простору знань у навчально-виховному процесі відтворені, здебільшого, у напрацюваннях зарубіжних медіапедагогів. У останні роки медіаосвіта стає предметом розгляду українських дослідників (Н. Духаніна, М. Гриневич, А. Моргун, Г. Недоходюк, Г. Онкович, Б. Потятинник, В. Робак, В. Фатиміна, І. Чемерис, Ю. Чернявська, О. Янишин та ін.).

Оскільки медіаосвіту рекомендовано до впровадження в національні навчальні плани всіх держав, у систему додаткової, неформальної освіти й освіти впродовж усього життя людини, доцільно, щоб педагогічний загал України взяв участь у розробці цього напрямку. Більше того, що певні напрацювання в українських педагогів є. Варто їх узагальнити, осучаснити й спрямувати у світове русло.

У процесі інформатизації суспільства змінюється спосіб життя соціуму, й кожен із напрямів потребує відповідних педагогічних технологій. Створення і використання віртуального інтегрованого простору знань (ВПЗ) нерозривно пов'язане з використанням нових інформаційних технологій, що набуває особливого значення в професійній підготовці студентів, у підвищенні кваліфікації фахівців, самоосвіті. Не вважаємо, що інформаційні технології – це щось приналежне тільки світові техніки. Вони настільки глибоко просякли життя людей, що вичленувати їх із загального світоглядного й культурологічного контексту вже не можливо. Їхній вплив на особистість – чи не головна визначальна риса інформаційного суспільства, у якому інформація й знання – основний продукт виробництва. Проте тут слід зважити на думку академіка РАО В.Г. Костомарова, який вказує на наявність нового типу тексту – дисплейного – і визначає дисплейність як паралель книжності: „Виникає і потребує негайного розв'язання доленосне завдання навчально-педагогічного й виховного характеру: зробити все можливе для того, щоб, поряд із дисплейними способами одержання інформації, нові покоління володіли б і старими, вміли б користуватися книжкою, поважали й любили її, як і живопис, і мовлення, що правильно лине. Навчити поєднувати ці навички у загальнолюдському плані означає здолати хворобливий дефіцит уваги, що виникає від непомірно полегшеного набуття масової й усе більш особистісної інформації винятково через дисплей” [4, с. 75].

Комп'ютерні комунікації вже нині суттєво впливають на формування нового змісту освіти, на організаційні форми і методи навчання. Поняття „інформаційно-комунікаційні технології” належним чином відтворює ці процеси. Однак нині ним послуговуються й фахівці з медіаосвіти, для яких за цим поняттям – технології використання „старих”, традиційних медіа. У разі, коли йдеться про залучення до навчального процесу „нових” медіа, залучається поняття „інноваційно-комунікаційні” технології. У будь-якому разі медіазасоби використовуються для комунікації, тож і акцентується

„комунікаційна“ складова. Безперечно, наші розмірковування враховують щонайперше інтереси фахівців із комунікацій, оскільки для них визначальне – спілкування в соціумі, взаємодія між членами різних утворень і форм спільності людей. Спеціалісти ж з комп’ютерних наук вкладають у це поняття інший зміст. (Проте, у будь-якому разі йдеться про інтернетдидактику як складову медіадидактики).

Високий рівень підготовки сучасного фахівця вимагає принципово змінювати освітній простір і освітню політику в Україні. Суть і мета якісного оновлення вищої освіти в ХХІ ст. – готувати такого випускника, який би був здатний оволодіти будь-яким фахом. Для цілісного, комплексного розв’язання професійних завдань слід розвивати у тих, хто вчиться, уміння усвідомлено використовувати освітній потенціал віртуального інтегрованого простору знань. Без оволодіння сучасними медіаосвітніми технологіями цього не досягти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакулев Г.П. Новые медиа: теория и практика / Г.П. Бакулев. – М. : Изд-во КЛМ, 2008. – 137 с.
2. Возчиков В.А. Философия образования и медиакультура информационного общества : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра философ. наук : спец. 09.00.11 / В.А. Возчиков. – СПб., 2007. – 38 с.
3. Кириллова Н.Б. Медиакультура как интегратор среды социальной модернизации : автореф. дис. на соискание ученой степени д-ра культурологии : спец. 24.00.01 / Н.Б. Кириллова. – М., 2005. – 40 с.
4. Костомаров В.Г. Рассуждение о формах текста в общении / В.Г. Костомаров. – М. : ГИРЯ, 2008. – 84 с.
5. Робак Володимир. До питання про розвиток медіапедагогіки у Німеччині / Володимир Робак // Другий український педагогічний конгрес : зб. матеріалів конгресу. – Л. : ТзОВ Камула, 2006. – С. 275-286.
6. Тельнов Ю.Ф. Реализация компетентностного подхода к обучению на основе управления знаниями / Ю.Ф. Тельнов // Научная сессия МИФИ. – 2007. – Т. 338. – С. 23-45.
7. Тельнов Ю.Ф. Рейнжиниринг бизнес-процессов: компонентная методология / Ю.Ф. Тельнов. – М. : Финансы и статистика, 2004. – 320 с.
8. Федоров А.В. Медиаобразование в России и Украине: сравнительный анализ современного этапа развития (1992-2008) / А.В. Федоров // Медиаобразование. – 2008. – № 4. – С. 23-45.
9. Чемерис І.М. Медіаосвіта за кордоном: теорії медіаосвіти та коротка історія розвитку / І.М. Чемерис // Вища освіта України. – 2006. – № 3. – С. 104-108.
10. Recommendations Addressed to the United Nations Educational Scientific and Cultural Organization UNESCO. In: Education for the Media and the Digital Age. Vienna: UNESCO, 1999, p.273-274.

АННА ОНКОВИЧ

ВИРТУАЛЬНОЕ ИНТЕГРИРОВАННОЕ ПРОСТРАНСТВО ЗНАНИЙ И СРЕДСТВА МЕДИАОБРАЗОВАНИЯ

Раскрыты особенности использования виртуального пространства знаний средствами медиаобразования в интегрированной образовательной среде.

Ключевые слова: медиа, медиаобразование, средства медиаобразования, интегрированное пространство знаний, виртуальная среда, информационно-коммуникативные технологии, интернетдидактика.

HANNA ONKOVYCH

VIRTUAL INTEGRATED SPACE OF KNOWLEDGE AND FACILITIES OF MEDIA EDUCATION

The features of usage of virtual space of knowledge in the integrated educational space by facilities of media education are considered.

Keywords: media, media education, facilities of media education, integrated space of knowledge, virtual environment, informative communicative technologies, innovative communicative technologies, Internet didactics.

Одержано 19.04.2010, рекомендовано до друку 12.05.2010.

УДК 372.38

ТЕТЯНА НАЗАРЕНКО
(Київ)

**УМОВИ ТА ЕТАПИ ВПРОВАДЖЕННЯ
ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ
ГЕОГРАФІЇ**

Проаналізовано умови, виділено та обґрунтовано етапи впровадження профільного навчання географії в загально-освітні заклади України.

Ключові слова: профільне навчання, етапи, профільний рівень, профільне навчання географії, компетентнісний підхід, концепція, впровадження, диференціація.

Входження української освіти в європейський освітній простір потребує реформування всіх її ланок, насамперед загальної середньої освіти. Нові підходи до організації освіти у старшій школі закладено в Національній доктрині розвитку освіти (2002), законі України «Про загальну середню освіту», Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа) та Концепції профільного навчання у старшій школі, в якій ідея профільності старшої школи була теоретично обґрунтована групою науковців Інституту педагогіки АПН України [2].

Профільне навчання спрямоване на формування єдиної життєвої, світоглядної, наукової, культурної та професійної компетентності учнів, що забезпечить їх подальше самовдосконалення та самореалізацію. На концептуальному рівні профільне навчання визначається як один зі шляхів забезпечення рівного доступу до якісної освіти; інноваційний характер сучасної профільної освіти характеризують ідеї, які потребують розробки та реалізації на всіх рівнях.

Ми справедливо критикуємо шкільну освіту за надмірне теоретизування змісту, за перебільшений об'єм фактичних знань, за відсутність можливості